

m-es terület lehumuszolására került sor. A területen húzódozó laza szerkezetű Árpád-kori település objektumainak csak egy részét tudtuk feltárni: karámok, gödrök és cölöpszerkezetű felszíni építmények nyomai kerültek elő. A feltárást az időjárás miatt befejezni nem tudtuk.

BALOGH CSILLA

238. Pécs, Alsómakár u. 5/a.

(Baranya megye) A

1999 februárjában egy ismert helyű, és Kiss Attila, valamint Kárpáti Gábor által korábban már részben megásott avar kori temető 8 sírja került elő leletmentéskor. Mellékletet csak a felnőtt férfiak és egy fiatal fiú sírjában találtunk. Ezek vaskések, vaskarikák, tűzgyújtó készülékek voltak. Az 1. sírban talált aranypé debatesz valószínűleg egy 7. század elején vert bizánci pébes korabeli, rossz minőségű hamisítványa. A leletmentésen jelen volt Krasznai Péter rajzoló.

GÁBOR OLIVÉR

239. Pécs, Ágoston tér

(Baranya megye) Á, Kő

A 13. században alapított Ágoston-rendi kolostor lokalizálása csak 1988-ban történt meg. Ekkor egy aknamélyítős kutatóaknában a kolostortemplom DNyi ferde falpillére és a mellé helyezett sírok kerültek elő.

1995-ben az „É-i kerülőút” előkészítési földmunkái során megbolygatták a temetőt, sőt a templom falát is. A munka leállítását után rövid leletmentő ásást végeztünk. A Ny-i zárófal D-i szakaszát és a templom D-i falának 10 m-es részletét kibontottuk. A kolostor megmentésének érdekében a városi önkormányzatnál elértük az út áttervezését.

1999. májustól novemberig tartó időszakban az építkezés ütemének több időszakában mentőfeltárást végeztünk. A teljes feltárást az idő-, és pénzhiány miatt nem történt meg.

A munka során az alábbi megfigyeléseket tettük:

A szabályosan keletelt templom széle áthúzódozik a Felsőhavi utca 4. számú ház területére. A templomhajó hossza 33,4 m, szélessége 13,4 m. A Ny-i fal sarkain két ferde pillér, a D-i falon egy középső és egy sarokpillér van (mindkettő merőleges a falra). A Ny-i és a D-i fal felmenő szakasza 20–30 cm magasságig megmaradt. Az É-i fal (vakolatnyomatokkal) 150–170 cm magasságig áll. A falvastagság az É-i és Ny-i falaknál 1 m, a D-i falnál 1,2 m. Padló, vagy padozat nem maradt meg. Eredeti épülethozagzat külső, élszedett lábazati párkány a hajó É-i sarkában 1,5 m hosszúságban maradt meg.

A Ny-i, egykor béletes kapu szélessége 2,2 m. Az ÉNy-i ferde pillérben 1 m széles, élszedett átjáró van a kolostor felé. A templomhajó É-i sarkában 2,5 m széles, 5,8 m hosszú helyiség van, Ennek Ny-i fala 1,2 m széles, K-i fala pedig a szentélyzáró fal a diadalív magasságában. A helyiség valószínűleg egy belső torony alapja.

A szentély hossza ismeretlen, a Felsőhavi u. 4. szám alá nyúlik, a háziak szerint a pince végéig. Itt valószínűleg a nyolcszög három oldalával záródo szentély DK-i szöglete található. A feltárt szentélyszakasz az út alatt van, közművekkel roncsolt. A szentély belső szélessége 8,8 m, a fal vastagsága 1,1 m. A szentélyben belső kriptasor rajzolódik ki az álló épület fala mentén. Ez a fal és a későbbi pince a sírokat megsemmisítette.

A kolostor (Baranyában egyedülálló módon) a templomtól É-ra helyezkedik el. A kolostor K-Ny-i és É-D-i kiterjedése ismeretlen. Ny-on az egykori malomárokkal roncsolták el, de valószínű azt a fal mellé állították. K-en a Felsőhavi utca házai takarják. É-on a Felsőhavi utcában egy minimális faltöredék van. Ez jelölheti az É-i kiterjedés határát.

A kolostor udvara 14,5 m széles, D-i oldalához közel egy kútház van (belső méretei: hossza 4,4 m, szélessége 4 m). A kerengő változó szélességű. Az udvar alatt 3,2 m, a Ny-i szakasz 3,2 m, a K-i szakasz 2,8 m. A kolostorépület belső tagoltsága csak töredékesen ismerhető fel. A szentély mellett öt helyiség van, a Ny-i szakaszon hat. A Ny-i szakaszon tapasztaltuk, hogy a templom elé kihúzódo kolostorszárnyat (a vastagabb falú építési fázist) átalakították.

A 17. század végén még állt a szentély, a templom és a kolostor már létezett. A bontás nyomait, illetve a helyszínen elégetett és oltott mészkövet a templom bontásából szereztek. Ennek bizonyítékai a helyszínen maradt mésztároló fahordók, amelyeket az elbontott falak, falszakaszok alapozó árkába mélyítették (pébes például a templom É-i falát egy helyen kitermelték). Sírfeltárást nem végeztünk. Az útfelújítás és a tér átalakítása során több faltöredéket is feltártunk. Ezek között a legjelentősebb a mai templom É-i falához csatlakozó épülettöredék, amely az egykori dzsámi előterének (haram) alapja. Az épületrész 2,7 m belső szélességű, hossza 5,4 m. Fala rossz minőségű, homokos habarcsba rakott kő. A tervező építés e falakra alapozva bemutatja a helyszínen az előcsarnokot.

KÁRPÁTI GÁBOR

240. Pécs, Püspökvár É-i kert

(Baranya megye) Á, Kk, Kú

A már feltárt középkori egyetem épületének helyreállítása során a védőépület északnyugati sarokcsatlakozása alapozási munkájánál leletmentést végeztünk. Itt az épület északnyugati sarkánál feltártuk a román kori püspöki palota nyugati és északi falának ÉNy-i sarokcsatlakozását. Ugyanis az egyetem északi falával párhuzamosan húzódo a román kori palota északi zárófala, az egyetem nyugati fala viszont ugyancsak román kori falra alapozott. Az ÉNy-i sarok feltárása során sikerült meghatározni a falhoz csatlakozó külső szintet, valamint a fal alapozási talpszintjét.

A munka során megnagyobbított kutatóárokban a már említett püspöki palota északi falának nyugati folytatásában a falsaroknál az ugyancsak román kori 70 cm

vastagságú fal maradványát találtuk meg. A fal keleti vége a korábbiakban említett falsarok armírozásához épült hozzá. A nyugati irányban folytatódó fal a palota épületének ebben az irányban történő megnagyobbítására enged következtetni, jelezve ezzel a második építési periódust. Ehhez a falhoz egy lekövezett külső járósínt is csatlakozott annak északi oldalán, amely valamivel magasabban húzódott, mint az ÉNy-i falsaroknál megtalált korábbi járósínt.

A palota maradványainak feltárása során több helyen is megfogható volt, hogy a palotát 11. századi leégése után újjáépítették, és a későbbiekben kisebb átalakításokat is végeztek. A leletmentés során megismert újabb adatok alapján feltételezhető, hogy a korai román kori püspöki palotát – annak valamelyik átépítése során – a nyugati irányban egy újabb traktussal bővítették.

Az ásatási munka lényegében két munkaterületen folyt. Az egyik az Aranyos Mária kápolna és az egyetem közötti területen az északi belső várfaltól délre, ahol a felszínen látható falmaradványok korát igyekeztünk meghatározni, valamint azok külső alapozási szintjeit sikerült tisztáznunk. A feltárt falmaradványok késő középkori, de inkább újkori építményhez tartozó alapfalak voltak.

Előkerült itt egy személgödör, amelyet az egyik fal alapozása során már bolygattak. A gödörből kevés 14–15. századi mázatlan kerámia, köztük fehér töredékek is előkerültek. Az agyagos szűztalajba ásott személgödör mellett feltárt szint arra utal, hogy ez a terület ebben az időben már teraszosan volt kialakítva.

A másik ásatási területünk az északi falszorosban volt, ahol folytattuk az ÉK-i négyszögű – belül nyitott – bástyatorony belsejének a feltárását. Ennek során egy tölcserbélletes, nyugatra néző, teljesen ép lőrést tártunk fel. A bástya lőrésai két szintben helyezkednek el.

Ugyancsak az északi falszorosban a már előbb említett bástyatoronytól Ny-ra egy észak-déli kutatóárkot húztunk, amelynek déli végében feltártuk a belső várfal É-i külső falsíkját. A falnak a továbbiakban sikerült feltárni a lábazati zokliját, valamint meghatározni az ahhoz tartozó középkori járósínt. A feltárás eredményeként megállapítottuk, hogy a várfalnak itt három építési periódusa volt megfigyelhető. A várfal síkjában nyugati irányban egy gondosan falazott kváderes falsarok került elő, amelyhez keletről az előbb említett belső várfal törtekéből falazott vége csatlakozik. Ez a kvádersarok korai építménynek tűnik, amelyhez egy északi irányba futó fal csatlakozik. Ez utóbbinak az alapozását, valamint a hozzá csatlakozó középkori szint egy kis részletét is sikerült feltárnunk. Az ároknak ebben a déli végében feltárt részletek arra engednek következtetni, hogy a jelenlegi falszoros a román korban valójában eléggé beépített terület lehetett. Ennek tisztázása érdekében további kutatása, illetve feltárása szükséges a terület egy nagyobb, összefüggő részének. Szükséges ugyancsak a már eddig ismert részletek összefüggéseinek, valamint

az egyes korok szintviszonyainak tisztázása is. Ugyancsak további kutatást igényel a belső várfal és a falszorosban előkerült maradványok kapcsolata, valamint a bástyatorony és a csatlakozó É-i külső várfal egymáshoz való viszonyának tisztázása.

DR. GERŐ GYÓZÓ – DR. SÁNDOR MÁRIA

241. Pécs, Szent István tér, I. számú sírkamra
(Baranya megye) Ró, Kö, Kk

Az ásatási területen az I. számú sírkamra rekonstrukciójával egy időben az építési terület mintegy egyharmadán a JPM Régészeti Osztály leletmentést végzett. Az építő tevékenység célja az 1782-ben megtalált Péter–Pál sírkamra végleges megoldása.

A régészeti feltárt terület kb. 200 m², amely a végleges védőépület alapterülete. Régészeti feltárással a terület K-i és Ny-i oldalán kerülhetett sor. A rendelkezésre álló feltárási terület két részén két különböző és egymástól időben jelentősen eltérő korszak emlékét találtuk meg. K-i területén újból előkerült az 1913-ban már megtalált V. számú ókeresztény sírkamra. Ennek Ny-i támpillérekkel megerősített külső falának egy részletét tártuk fel. Ugyancsak előkerült egy késő római téglasír. Az V. számúnak nevezett épület itt látható fala kb. 2 m magas, feltárt részleteiből arra következtethetünk, hogy az építmény nyolcszög alaprajzú lehet, azaz alaprajzilag eltér az eddig megismert sopianaei ókeresztény emlékektől. Az ásatási terület Ny-i oldalán feltárt jelenségek túlnyomó többsége későbbi időszakokból: a hódoltság korából, késő középkorból és újkorból való. Ezen a területen tártunk fel egy agyagból tapasztott falú, nagyméretű „medencét”, amely véleményünk szerint víztározó, vagy más vízgyűjtő objektum lehetett. Erre utal a belsejében feltárt téglából készült kettős ciszternarendszer is. A feltárási területen hat bolygatott téglá- és földsír került elő, valamennyi melléklet nélküli. A leletmentéssel párhuzamosan a Möller–Szőnyi féle védő-szellőző rendszer dokumentálását is elkészítettük. Az ásatás 2000. február 19-én fejeződött be. Konzulens: dr. Visy Zsolt régészprofesszor (PTE), munkatárs Katona Győr Zsuzsa.

KÁRPÁTI GÁBOR

242. Pécsudvard, Széchenyi u. 1/b.
(Baranya megye) B

1999. szeptemberében Klaics Tivadar földjén az általa már pinceszás okán megbontott, középső bronzkori tárolóverem leletmentését végeztük el. A több, mint harminc edény darabjait tartalmazó égett gödörből állatcsontok és paticsdarabok is előkerültek. Az edények fele nagy hombáredény volt. A tárológödört a Mészbetétes edények kultúrája létesítette. A leletmentésen részt vett Gábor Olivér régész, Krasznai Péter rajzoló és Horváth Éva restaurátor.

KÁRPÁTI GÁBOR